

Олександр ЗАЄЦЬ – голова правління «Інституту релігійної свободи», м.Київ

За результатами першого туру президентських виборів Віктор Янукович та Юлія Тимошенко вийшли у другий тур президентських перегонів. Через короткий час український народ має обрати з цих двох кандидатів того, хто обійме посаду Президента України – гаранта конституційних прав і свобод людини і громадянина.

В цьому контексті для багатьох людей в нашій країні, які є віруючими, важливим є питання стосовно ставлення зазначених кандидатів в Президенти України до одного з фундаментальних прав людини – права на свободу совісті та віросповідання. Адже в наступні роки має з новою силою актуалізуватися питання щодо оновлення законодавства про свободу совісті та релігійні організації. За останній час в цій сфері була напрацьована низка законопроектів, які тим не менш потребують подальшого узгодження з певних позицій і, головне, прозорості на всіх етапах розгляду та ухвалення цих проектів органами державної влади.

Релігійна спільнота в Україні є дуже чутливою до державної політики в сфері свободи віросповідання, а тому дуже уважно спостерігає за тим, яку позицію мають та засвідчують конкретними справами ті або інші політичні сили з питань державно-церковних відносин.

Метою цієї статті є показати програмні аспекти кандидатів на пост Президента України Ю.Тимошенко та В.Януковича та надати загальну інформацію щодо їх практичних дій, а також дій представників очолюваних ними політичних сил, у сфері державно-церковних відносин за останні роки. Наведені факти допоможуть усім, для кого право на свободу совісті та віросповідання є важливим, самостійно проаналізувати та оцінити діяльність зазначених політиків в цій сфері.

Загальна інформація

За період з 2005 по 2010 рік Віктор Янукович та Юлія Тимошенко побували як при владі, так і в опозиції – В.Янукович обіймав посаду керівника Уряду з серпня 2006 року по листопад 2007 року, Ю.Тимошенко була Прем'єр-міністром України у 2005 році (лютий – вересень) та з грудня 2007 року по теперішній час. Також обидва кандидата обирались до складу Верховної Ради України у 2006 та у 2007 роках та є лідерами політичних сил – відповідно Партії регіонів та Блоку Юлії Тимошенко (БЮТ), які мають найбільше представництво у Парламенті. Тобто, і Янукович, і Тимошенко, знаходячись при владі або в опозиції, мали однакові можливості для того, щоб вести діалог з конфесіями та вживати відповідних заходів для покращення ситуації в сфері свободи совісті та віросповідання.

Програмні засади

При реєстрації кандидатами на пост Президента України Ю.Тимошенко та В.Янукович, як і інші претенденти на цю посаду, подали до Центральної виборчої комісії свої передвиборчі програми.

У [передвиборній програмі Юлії Тимошенко](#) «Україна переможе. Україна це ти!» зазначено:

“Я завжди вірила і вірю, що Україна має унікальну, благословенну Богом місію. ... Передумовою виконання місії є насамперед піднесення духовності нації. Йдеться про виховання твердої віри в Бога, духовну освіту дітей та молоді, надання рівного статусу духовній та світській освіті ...”□

У [передвиборній програмі Віктора Януковича](#) «Україна для людей» нічого не зазначено про питання свободи віросповідання та розвитку державно-конфесійних відносин.

Діалог з Церквами та релігійними організаціями

За останні п'ять років В.Янукович не мав зустрічей з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО). Його перша і остання зустріч з Радою Церков відбулась у жовтні 2004 року. Восени 2006 року ВРЦіРО зверталася до Прем'єр-міністра В.Януковича з пропозицією по налагодженню діалогу між Урядом та ВРЦіРО, але це звернення залишилося без відповіді.

Разом з тим у листопаді 2006 року відбулась зустріч членів Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій із заступником голови парламентської фракції Партії регіонів Євгеном Кушнар'ювим, яка мала конструктивний характер.

У січні 2007 року Уряд В.Януковича ухвалив рішення про створення міжвідомчої Комісії при Кабінеті Міністрів України з питань повернення майна релігійним організаціям, яка за час своєї роботи сформулила "Перелік культових будівель, інших церковних споруд, на які претендують релігійні організації", до якого увійшло 264 об'єкта колишнього культового призначення.

За цей період контакти В.Януковича з релігійною спільнотою зводилися в основному до діалогу з представниками Української Православної Церкви та безпосередньо з Московським Патріархатом. Однак перед першим туром президентських виборів, який відбувся 17 січня 2010 року, В.Янукович та представники Партії регіонів також мали зустрічі з представниками окремих протестантсько-євангельських груп.

Протягом 2006 – 2009 років Юлія Тимошенко налагодила діалог з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій. У зазначений період Ю.Тимошенко провела три зустрічі з ВРЦіРО (у жовтні 2006 року, у квітні 2008 року та у липні 2009 року), результатом яких стало вирішення багатьох проблемних питань діяльності Церков і релігійних організацій, а також вжиття заходів у сфері захисту суспільної моралі (заборона грального бізнесу; обмеження реклами, продажу та вживання у публічних місцях тютюну та алкоголю тощо).

Ю.Тимошенко також розвиває двохсторонні відносини з представниками різних конфесій: Українською Православною Церквою Київського Патріархату, Українською Православною Церквою (в єдності з Московським Патріархатом), Українською Автокефальною Православною Церквою, Українською Греко-Католицькою Церквою, Римсько-Католицькою Церквою, євангельсько-протестантськими Церквами та іншими релігійними організаціями.

[Зустрічі Прем'єр-міністра Ю.Тимошенко з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій](#) надали імпульс до налагодження та розвитку діалогу між конфесіями та низкою центральних органів виконавчої влади, зокрема з Міністерством освіти і науки, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством оборони, Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерством закордонних справ, Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі.

Ефективним кроком в плані подальшого розвитку державно-конфесійного діалогу в Україні стало утворення за дорученням глави Уряду Ю.Тимошенко у 2008 року [Комісії з питань забезпечення реалізації прав релігійних організацій](#)

при Кабінеті Міністрів України, до

[складу](#)

якої увійшли керівники центральних органів виконавчої влади та представники

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій. Комісія зосередилась не тільки на проблемних питаннях повернення Церквам і релігійним організаціям колишньої церковної власності (культових споруд та майна культового призначення), але й на складних питаннях державно-церковних відносин, які для свого розв'язання потребують ухвалення політичних рішень на урядовому рівні.

Земельні питання релігійних організацій

Питання постійного землекористування набуло актуальності для релігійної громадськості з моменту ухвалення Верховною Радою чинного [Земельного кодексу України](#) (кінець 2001 року), відповідно до якого релігійні організації були позбавлені права на постійне користування земельними ділянками із земель державної та комунальної власності. З того часу до Парламенту неодноразово подавались законодавчі ініціативи щодо відновлення права релігійних організацій на постійне землекористування. Однак ці законопроекти не знайшли підтримки депутатів.

У червні 2007 року фракції Партії регіонів, СПУ та КПУ у першому читанні прийняли законопроект «Про внесення змін до деяких законів України (щодо права релігійних організацій на постійне користування земельною ділянкою)» (реєстр. №2426, автори – Р.Лук'янчук, О.Турчинов, Я.Сухий). Депутати від фракції БЮТ та «Нашої України» не голосували за цей проект з тієї причини, що в той час склали депутатські повноваження у зв'язку з указом Президента України про розпуск Верховної Ради та призначення позачергових виборів, які відбулися у вересні 2007 року.

Вже пізніше, у Верховній Раді нинішнього скликання, зазначений [законопроект під №0973](#) був ухвалений

15 січня 2009 року в якості закону парламентськими фракціями БЮТ, НУНС та Блоку Литвина. Фракція Партії регіонів не підтримала цей проект.

В контексті земельних питань слід також зазначити, що у листопаді 2009 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову про звільнення релігійних організацій від обов'язку сплачувати платежі за відновлювану вартість зелених насаджень при будівництві культових будівель та споруд, що їх обслуговують. Уряд зважив на доволі високий розмір такого фінансового навантаження для Церков і релігійних організацій, які мають неприбутковий статус.

Забезпечення потреб Церков у природному газі

Питання встановлення тарифів на природний газ для релігійних організацій на рівні цін як для населення порушувалось релігійними організаціями впродовж більше ніж 10 років. Як приклад, у березні 2002 року, напередодні парламентських виборів, Президент України Леонід Кучма надав доручення Кабінету Міністрів та НКРЕ вирішити питання щодо можливості затвердження цін на природний газ для релігійних організацій на рівні тарифів, передбачених для населення. Але це питання у той час, навіть з огляду на реальні та більш широкі повноваження гаранта Конституції, не було вирішено.

У 2006 – 2007 роках під час урядування Віктора Януковича релігійні організації неодноразово зверталися до Кабінету Міністрів України з проханням вирішити зазначене питання. Проте, незважаючи на економічно-сприятливу ситуацію в країні, яка спостерігалась у ті роки, питання мінімізації тарифів на газ для потреб релігійних організацій не було вирішено.

У січні 2007 року, відповідаючи на депутатський запит з приводу встановлення для релігійних організацій тарифів на газ на рівні цін як для населення, Прем'єр-міністр В.Янукович у своєму листі №22/0/2-07 від 07.01.2007 року зазначив, що "урегулювання

питання надання релігійним організаціям пільг в оплаті за спожитий газ можливе шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства України"

. Однак жодних заходів у цьому напрямку тодішній Уряд не вжив.

Пізніше, після зустрічей Прем'єр-міністра України Ю.Тимошенко з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій, Кабінет Міністрів України, знаходячись в складних економічних обставинах та зазнаючи критики з боку представників Секретаріату Президента України, вирішив дане питання. [Уряд ухвалив постанову «Про ціни на природний газ для релігійних організацій»](#)

№989 від 03.09.2009 року (з уточненнями). На цій підставі

[у грудні 2009 року НКРЕ затвердила ціни](#)

на природний газ для релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для виробничо-комерційної діяльності) на рівні диференційованих роздрібних цін, що використовуються для потреб населення.

Законодавчі ініціативи в сфері свободи віросповідання

Як зазначалось вище, Віктор Янукович та Юлія Тимошенко є лідерами політичних сил – відповідно Партії регіонів та БЮТ, які мають найбільше представництво у Верховній Раді України. Статус лідерів політичних сил надає їм можливість впливати на позицію своїх парламентських фракцій по всім питанням, у тому числі і тих, які стосуються свободи совісті та віросповідання.

Протягом 2009 року Верховна Рада розглянула низку законопроектів, які стосуються свободи віросповідання та діяльності релігійних організацій, а саме:

- 15 січня 2009 року [Парламент ухвалив у другому читанні та в цілому](#) як закон законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо права релігійних організацій на постійне користування земельною ділянкою» (реєстр. №0973). Позиції фракцій Партії регіонів та БЮТ по цьому питанню були представлені вище;
- 25 червня 2009 року [Верховна Рада відхилила під час розгляду у другому читанні](#) з законопроект «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо дотримання таємниці сповіді» (реєстр. №1308, автор – народний депутат В.Марущенко). Фракція БЮТ підтримала цей законопроект, фракція Партії регіонів – не підтримала;
- 5 листопада 2009 року [Парламент ухвалив у другому читанні](#) та в цілому Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості» (проект №2281-1, автор – народний депутат Т.Чорновіл). Це рішення було підтримано депутатами фракцій і Партії регіонів, і БЮТ.

На даний момент на розгляді у Верховній Раді знаходиться низка законопроектів з даної сфери, поданих парламентарями від Партії регіонів та БЮТ, а також Урядом:

- «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів» ([реєстр. №2729](#) від 09.07.2008 р.), співавторами якого, наряду з іншими депутатами, є О.Боднар (БЮТ) та В.Малишев (Партія регіонів);
- «Про внесення змін до деяких законів України щодо мораторію на приватизацію майна культового призначення» ([реєстр. №3347](#) від 10.11.2008 р.), автор – депутат О.Боднар (БЮТ);
- «Про внесення змін до статті 5 Закону України "Про податок на додану вартість" щодо звільнення від ПДВ операцій із ввезення у митному режимі імпорту Біблій

релігійними організаціями» ([реєстр.№ 5026](#) від 27.07.2009 р.), автор – Кабінет Міністрів (Ю.Тимошенко);

- «Про внесення змін та доповнень до Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” щодо заборони діяльності тоталітарних релігійних сект» ([реєстр. №5473](#)

від 24.12.2009 р.), авторами якого є депутати В.Лук’янов (Партія регіонів) та І.Рибаков (позафракційний). Згідно повідомлень ЗМІ автори відкликали даний законопроект з причини

[негативної оцінки його положень](#)

з боку експертів та

[релігійної громадськості](#)

***Такими були останні кілька років для тих, хто цікавиться питаннями державно-церковних відносин та слідкує за державною політикою у сфері релігії в Україні. Тому на підставі зазначеного вище фактажного матеріалу кожен може зробити свої висновки щодо позицій та дій кандидатів на пост Президента України Юлії Тимошенко та Віктора Януковича в сфері свободи совісті та віросповідання. □□

Інститут релігійної свободи, м.Київ □

www.irs.in.ua